

الدرس الثامن

صناعة التلميع في الأدب الفارسي: صنعت تلميع در ادبيات فارسی

موضوع الدرس: اسم الفاعل، واسم المفعول، واسم المبالغة

برخی از اسمها در زبان عربی از فعل ساخته می‌شوند و هر کدام به نوعی در ارتباط با فعل هستند. سه مورد از این اسمها عبارتند از: اسم فاعل - اسم مفعول - اسم مبالغه

۱- اسم فاعل: اسمی است که به انجام‌دهنده کار اشاره می‌کند و در زبان فارسی به صفت فاعلی شناخته می‌شود.

صفت فاعلی عبارت است از: ریشه فعل + پسوند (نده - گر - ا). مثال:

نوشتن ← نویسنده یاری کردن ← یاریگر دانستن ← دانا

اسم فاعل در زبان عربی از دو نوع فعل (ثلاثی مجرد و مزید) ساخته شود:

اسم فاعل ثلاثی مجرد: بر وزن (فاعل) به کار می‌رود. مثال:

كَتَبَ ← كاتب: نویسنده نصرَ ← ناصر: یاریگر عَلِمَ ← عالم: دانا

اسم فاعل ثلاثی مزید: با «م» شروع می‌شود و یک حرف مانده به آخر ریشه فعل، کسره (____) می‌گیرد. مثال:

يُعَلِّمُ ← مَعْلَم: آموزنده اقترحَ ← مُقترح: پیشنهاددهنده

يَتَعَلَّمُ ← مُتَعَلِّم: یادگیرنده

گروه آموزشی عصر

۲- اسم مفعول: اسمی است که به انجام‌شده کار اشاره می‌کند و در زبان فارسی به صفت مفعولی شناخته می‌شود.

www.my-dars.ir

صفت مفعولی عبارت است از: ریشه فعل + ه + شده. مثال:

نوشتن ← نوشته شده یاری کردن ← یاری شده دانستن ← دانسته شده

استاد: دکتر نعمت الله مقصودی

مبحث: جزوه جامع عربی دهم

اسم مفعول هم در زبان عربی از دو نوع فعل (ثلاثی مجرد و مزید) ساخته شود:

اسم مفعول ثلاثی مجرد: بر وزن (مفعول) به کار می‌رود. مثال:

كَتَبَ ← مکتوب: نوشته شده نَصَرَ ← منصور: یاری شده عَلِمَ ← معلوم: دانسته شده

اسم فاعل ثلاثی مزید: با «م» شروع می‌شود و یک حرف مانده به آخر ریشه فعل، فتحه (____) می‌گیرد. مثال:

يَعْلَمُ ← مَعْلَم: آموزش داده شده اقْتَرَحَ ← مُقْتَرِح: پیشنهاد داده شده

يَتَعَلَّمُ ← مُتَعَلِّم: یادگرفته شده

اخْتَبِرْ نَفْسَكَ: تَرْجِمِ الْكَلِمَاتِ التَّالِيَةَ وَ الدُّعَاءَ، ثُمَّ عَيِّنِ اسْمَ الْفَاعِلِ وَ اسْمَ الْمَفْعُولِ.

اسْمُ الْمَفْعُولِ	اسْمُ الْفَاعِلِ	التَّرْجَمَةُ	الكَلِمَةُ
☐	☐	يُعَلِّمُ : یاد می‌دهد مَعْلَم
☐	☐	يَعْلَمُ : می‌داند عَالِم
☐	☐	اقْتَرَحَ : پیشنهاد کرد مُقْتَرِح
☐	☐	يُجَهِّزُ : آماده می‌کند مُجَهِّز
☐	☐	ضَرَبَ : زد مَضْرُوب
☐	☐	يَتَعَلَّمُ : یاد می‌گیرد مُتَعَلِّم

۳- اسم مبالغه: «مبالغه» در لغت به معنای «افراط و زیاده‌روی» است. این اسم بیانگر «زیاد بودن یک صفت» و در فارسی دارای پیشوند «بسیار» است. این اسم در زبان عربی بر دو وزن به کار می‌رود:

- ۱- فَعَال: غَفَّار: بسیار آمرزنده عَلَّام: بسیار دانا صَبَّار: بسیار شکیبا
۲- فَعَالَة: عَلَّامَة: بسیار دانا فَهَّامَة: بسیار فهمیده أَمَّارَة: بسیار فرمان دهنده

نکته مهم

گاهی وزن «فَعَال» و «فَعَالَة» بر شغل دلالت می‌کند؛ مانند خَبَّاز (نانوا)؛ حَدَّاد (آهنگر) گاهی نیز بر ابزار، وسیله یا دستگاه دلالت می‌کند؛ مانند فَتَّاحَة (در بازکن)؛ نَظَّارَة (عینک)؛ سَيَّارَة (خودرو) کلمات بالا در دو حالت (دلالت بر شغل و ابزار، وسیله یا دستگاه) اسم مبالغه به شمار نمی‌رود.

إِخْتَبِرْ نَفْسَكَ: تَرَجِمِ التَّرَاكِيِبَ التَّالِيَةَ.

- ﴿أَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ ﴿عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾
﴿الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿مَا أَنَا بِظَلَامٍ﴾
﴿حَمَّالَةَ الْحَطَبِ﴾ ﴿هُوَ كَذَّابٌ﴾
﴿لِكُلِّ صَبَّارٍ﴾ يا غَفَّارَ الذُّنُوبِ:
يا سِتَّارَ الْغُيُوبِ: الطَّيَّارُ الْإِيرَانِيُّ:
مَيْثَمُ التَّمَّارِ: الْهَاتِفُ الْجَوَّالُ:
رَسَّامُ الصُّورِ: فَتَّاحَةُ الرُّجَاجَةِ:

استاد : دکتر نعمت الله مقصودی

مبحث : جزوه جامع عربی دهم

تمرین ۱: کلمات جدول زیر را ترجمه کنید.

.....	حَارِس	مَرْفُوع	دَافِع
.....	مُقَلَّد	مُصَدِّق	مَجْمُوع
.....	عَفَّار	مُعْتَمَد	مُسَافِر
.....	صَيَّاد	حَمَّال	رَسَّام

تمرین ۲: احادیث زیر را ترجمه و سپس اسم فاعل و مفعول را مشخص کنید.

عَالِمٌ يُنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

الْجَلِيسُ الصَّالِحُ خَيْرٌ مِنَ الْوَحْدَةِ، وَالْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنَ جَلِيسِ السَّوْءِ.

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

كَاتِمُ الْعِلْمِ، يَلْعَنُهُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْحَوْثُ فِي الْبَحْرِ وَالطَّيْرُ فِي السَّمَاءِ.

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir